ISSN 0204–2061. Knygotyra. 2011. 56

SENŲJŲ LIETUVIŠKŲ KNYGŲ RINKINYS SUOMIJOS NACIONALINĖJE BIBLIOTEKOJE HELSINKYJE

AUŠRA NAVICKIENĖ

Vilniaus universiteto Knygotyros ir dokumentotyros institutas
Universiteto g. 3, LT-01511 Vilnius, Lietuva
El. paštas: ausra.navickiene@kf.vu.lt

Straipsnyje nagrinėjamas lietuviškų knygų rinkinys Suomijos nacionalinėje bibliotekoje Helsinkyje, susiformavęs XIX amžiuje. Rinkinys apibūdinamas keliais aspektais: analizuojama jo teminė ir tipologinė sudėtis, rekonstruojama susidarymo istorija, apibrėžiama jame saugomų spaudos paminklų vertė ir reikšmė Lietuvos knygos ir knygininkystės paveldui bei jo tyrimams.

Reikšminiai žodžiai: XIX a. lietuviškų knygų paminklai, Suomijos nacionalinė biblioteka, Lituanikos rinkiniai Europos nacionalinėse bibliotekose.

Šiandien Helsinkio universiteto biblioteka, vadinama Suomijos nacionaline biblioteka, yra seniausia ir didžiausia biblioteka Suomijoje. Ji turi apie 2,8 milijono knygų ir periodinių leidinių [14] ir beveik tiek pat kitokių dokumentų – rankraščių, žemėlapių, natų ir plakatų. Kaip specialiųjų kolekcijų dalis čia yra saugomi vadinamieji Rusijos imperijos nacionalinių mažumų knygų rinkiniai, susiformavę Rusijos imperijos valdžios laikotarpiu – nuo 1828 m. iki 1917 m. Tai yra Arabica, Armeniaca, Caucasica, Estonica, Georgika, Hebraica, Lettonica, Persica, Russica, Turcica. Lithuanica yra vienas iš tokių rinkinių (žr. 1 paveikslą ir 1 priedą). Kaip rodo bibliografiniai ir kiti šaltiniai, rinkinį sudaro leidiniai lietuvių kalba, išspausdinti Rusijos imperijoje minėtu laikotarpiu, t. y. nuo 1828 m. iki 1917 m. Jų yra apie 600 tomų, iš kurių apie 400 yra knygos ir brošiūros, o likusieji – laikraščiai ir kita periodika, tačiau jų komplektai nėra pilni. Lietuviškos knygos ir periodika atskirai saugomos saugyklose, atskirai yra aprašytos Specialiosios skaityklos kataloguose.

Nors lietuvių retrospektyviosios bibliografijos A serijos *Knygos lietuvių kalba* rengėjams Helsinkio universiteto bibliotekos leidiniai yra žinomi ir bibliografiniuose leidiniuose jie užfiksuoti, tačiau knygos tyrėjų specialaus dėmesio iki šiol nesulaukė.

Profesorius Klemensas Sinkevičius, dalydamasis įspūdžiais apie IFLA'os kongresą Helsinkyje, spaudoje [13] yra paminėjęs šį

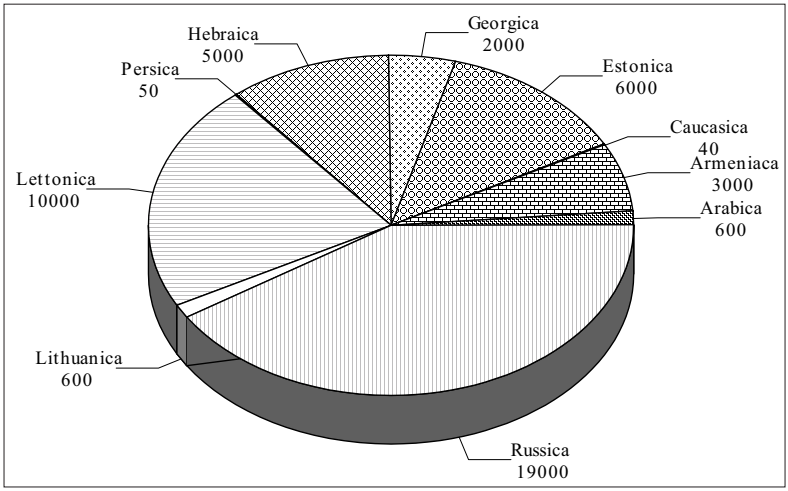

1 paveikslas. Specialieji knygų rinkiniai Suomijos nacionalinėje bibliotekoje

lietuviškų knygų rinkinį, tačiau giliau juo nesidomėjo. 2010 m. rugpjūtį lankantis Helsinkyje, kur vyko aštuonioliktoji tarptautinė kasmetinė SHARP konferencija, teko apsilankyti įvairiais požiūriais garsėjančioje Helsinkio universiteto bibliotekoje. Buvo įdomu pamatyti lankytojams ar užsienio svečiams rodomas bibliotekos vietas – jos puošniausias sales ir architektūrinio pasididžiavimo objektus, specialiai konferencijos dalyviams surengtas parodas, apsilankyti saugyklose, pavartyti lietuviškų knygų kolekcijos leidinius. Pusdienį padirbėjus bibliotekoje ir kilo mintis parengti straipsnį apie Helsinkio universiteto bibliotekos senąsias lietuviškas knygas, kuriame būtų šios rinkinio dalies bibliografinis sąrašas, apžvelgiamos rinkinio susidarymo aplinkybės, pateikiama jo struktūros statistinė, teminė ir tipologinė analizė. Straipsnis nebūtų atsiradęs be kelių žmonių pagalbos: Talino universiteto profesorė Tiiu Reimo tarpininkavo organizuojant specialią lietuvių delegacijai skirtą ekskursiją po Suomijos nacionalinę biblioteką; ekskursiją vedė Sirkka Havu, puiki bibliotekoje saugomo knygos paveldo žinovė; o Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Bibliografijos ir knygotyros centro bibliografė Ringailė Bagušytė konsultavo sudarant Suomijos nacionalinėje bibliotekoje saugomų senųjų lietuviškų knygų bibliografinį sąrašą. Už pagalbą kolegėms nuoširdžiai dėkoju.

SVARBIAUSIOS SĄVOKOS

Knygotyros istoriografijoje yra nusistovėjęs Lietuvos knygos struktūravimas, išskiriant lietuviškąją ir kitakalbę, Mažosios Lietuvos ir Didžiosios Lietuvos bei išeivijos knygą. Sąvoka *lietuviškoji knyga* Lietuvos kny-

gotyroje suprantama plačiai. Ja vadinami rankraštiniai ir spausdintiniai kūriniai lietuvių kalba, kurių svarbiausia paskirtis yra tenkinti krašto gyventojų poreikius. Tam tikro regiono lietuviškos knygos skiriamaisiais požymiais pripažįstamas adresatas, parengimo ir spausdinimo vieta, turinys, autorius, raidynas. Jais vadovaujantis atskiriama Mažosios Lietuvos ir Didžiosios Lietuvos lietuviška knyga, kurios nagrinėjamu laikotarpiu gyvavo kaip du savarankiški, beveik nesusisiekiantys knygos pasauliai, skiriami valstybių sienų, patiriantys įvairių kultūrų, kalbų, religinių tradicijų įtaką ir tenkinantys skirtingus skaitymo įpročius turinčių lietuvių ir lietuvininkų poreikius. Didžiosios Lietuvos lietuviškai knygai priskiriami ir už etnografinės Lietuvos ribų išėję leidiniai, pagal visus kitus požymius susiję su šiai Lietuvos daliai skirta lietuviška knyga. Sąvoka *Lietuvos knyga* yra platesnė. Ji apima visomis kalbomis (ne tik lietuvių) Lietuvos teritorijoje pasirodžiusius leidinius, o nagrinėjant ankstyvuosius knygos raidos tarpsnius – ir rankraštines knygas. Šiuolaikinių knygotyrininkų darbuose Lietuvos knygomis vadinami rankraščiai ir spaudiniai, parengti ir išspausdinti Lietuvoje ir už jos ribų, skirti įvairių tautų, tikybų, kultūrų ir įvairiomis kalbomis kalbančių Lietuvos gyventojų poreikiams tenkinti. Vertinant praeities knygos paveldą vartojama *knygos paminklo* sąvoka, kuria gali būti apibūdinamas rankraštis arba spaudinys, ypač ryškiai perteikiantis tam tikros epochos Lietuvos raštijos ir knygos kultūros ypatumus ir todėl turintis išliekamąją vertę.

KADA IR KAIP HELSINKIO UNIVERSITETO BIBLIOTEKOJE SUSIFORMAVO LIETUVIŠKŲ KNYGŲ RINKINYS

Helsinkio universiteto bibliotekos, kaip ir paties universiteto, istorija prasidėjo 1640-aisiais, Švedijos karalystės laikais, kai Suomijos pietvakariuose prie Baltijos esančiame Turku mieste senoji gimnazija tapo universitetu, vadintu Turku karališkąja akademija, o gimnazijos 20 tomų knygų kolekcija – tos karališkosios akademijos bibliotekos pradžia. Bibliotekos knygų rinkiniai augo sparčiai, tradiciškai iš dovanotų knygų ir pasitelkiant kitus komplektavimo šaltinius. 1642 m. prie bibliotekos pradėjos veikti pirmoji Suomijos teritorijoje spaustuvė, o Pederis Waldas tapo pirmuoju Suomijos spaustuvininku. 1707 m. karaliaus įsakymu jau visi Švedijos spaustuvininkai buvo įpareigoti siųsti po vieną egzempliorių kiekvienos išspausdintos knygos visiems universitetams, tarp jų ir Turku karališkai akademijai. Tokia komplektavimo strategija padėjo bibliotekoms greitai augti ir jau 1755 m. Turku karališkosios akademijos bibliotekos fondai pasiekė 4 000 tomų, o XIX a. pradžioje – 30 000 tomų. 1809 m. Suomija atsidūrė Rusijos imperijos sudėtyje didžiosios kunigaikštystės teisėmis ir iki 1917 m. universiteto biblioteka gaudavo privalomąjį visų Rusijoje išleistų knygų egzempliorių. Per kelis dešimtmečius bibliotekos fondai pasiekė net 40 000 tomų, tačiau viskas sužlugo per vieną dieną – 1827 m. rugsėjo 4 d. per didįjį gaisrą supleškėjo visos knygos, išskyrus tuos 800 leidinių, kurie buvo paskolinti skaitytojams. Po gaisro universitetas ir jo biblioteka iš Turku buvo

perkelti į Helsinkį ir atkurti kaip Suomijos imperatoriškasis Aleksandro universitetas ir jo biblioteka. 1832 m. įsikūrė specialiai jam suprojektuotame ir pastatytame pastate, šalia kurio 1845-aisiais iš šiaurės pusės išaugo naujasis bibliotekas rūmas, kuriame biblioteka gyvena ir šiandien. Iš naujo sukurti universiteto biblioteką padėjo ne tik minėtas visų Rusijoje išleistų knygų privalomasis egzempliorius, finansinė parama, leidžianti įsigyti prarastus leidinius, bet ir dovanoti rinkiniai. Iš Sankt Peterburgo kaip dovanos čia buvo perkeltos kelios privačios bibliotekos, knygų dovanojo Rusijos mokslų akademijos biblioteka, kiti imperijos universitetai.

Susipažinus su lietuviškų knygų katalogu paaiškėjo, kad pagal leidimo datą dauguma leidinių, maždaug apie 200, – tai po spaudos draudimo, t. y. nuo 1904 m. iki 1917 m., pasirodžiusi spaudos produkcija. Biblioteka turi kelias legaliai išleistas spaudos draudimo metų lietuviškas knygas lotynišku šriftu – Antano ir Jono Juškų parengtas liaudies dainų publikacijas, išėjusias Rusijos mokslo institucijų iniciatyva Kazanėje ir Peterburge, ir Lauryno Ivinskio sudaryto 1878 metų lietuviškojo kalendoriaus, išspausdinto Peterburge F. Suščinskio spaustuvėje, egzempliorių. Kitą fondo dalį sudaro lietuviškos knygos, pasirodžiusios dar iki spaudos draudimo, t. y. pagal lietuvių knygotyrininkų naudojamą knygos istorijos periodizaciją senosios knygos, kurioms dažnu atveju tinka ir knygos paminklo sąvoka. Taigi, Helsinkio universiteto bibliotekoje yra 65 iki 1864 m. išleistų lietuviškų knygų paminkai, iš kurių 63 – Didžiosios Lietuvos knygos ir tik 2 – Mažosios Lietuvos leidiniai (žr. 2 priedą). Seniausia rinkinio knyga – tai 1720 m. Karaliaučiuje išleistas nežinomo redaktoriaus ir vertėjo parengtas keturkalbis (vokiečių, lenkų, lietuvių ir lotynų) Martino Lutherio mažasis katekizmas, kurio leidyba nuo 1670 m. iki 1751 m. buvo pakartota šešis kartus. 1720 m. laidos iš viso žinomi du egzemplioriai, iš kurių vienas yra saugomas Peterburge, o kitas Helsinkio universiteto bibliotekoje. Kita Mažosios Lietuvos knyga taip pat reta. Tai Ludwigo Rhesos XIX a. iš naujo parengtos Biblijos 1853 m. laidos egzempliorius. (Pirmoji jos laida pasirodė 1816 m. [1, 384], o 1853 m. laidos yra žinomi keturi egzemplioriai.)

Visos kitos senosios rinkinio knygos – tai 1816–1864 m. Didžiosios Lietuvos lietuviški leidiniai. Taigi, seniausia iš jų yra *Naujas Istatimas* <...>, išspausdintas Vilniuje Misionierių spaustuvėje. Jis yra Naujojo Testamento leidinio, arba pirmojo tokios didelės Biblijos dalies lietuviškojo spaudinio katalikiškoje Didžiojoje Lietuvoje, egzempliorius. Spaudinys vertingas ne retumu, bet turinio ir formos požiūriais. Jo pasirodymas XIX a. Lietuvoje siejamas tiek su Rusijos Biblijos draugijos veikla, tiek su žemaičių vyskupo J. A. Giedraičio lituanistiniais siekiais. Amžininkai šį leidinį vertino įvairiai, tačiau niekas nepabrėžė, kad jis išsiskyrė iš kitų lietuviškų knygų iškilminga išvaizda, kurią leidiniui suteikė didelis formatas (*in quarto*), kieti viršeliai, leidinį sureikšminanti prancūziška dedikacija. Toks jo egzempliorius saugomas ir Helsinkio universiteto bibliotekoje.

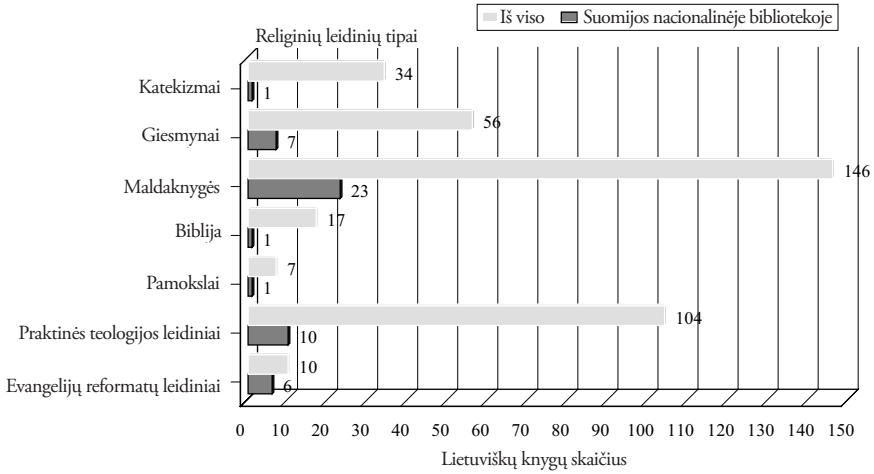

2 paveikslas. 1795–1864 metų lietuviškos religinės knygos Suomijos nacionalinėje bibliotekoje

Kitą minėto rinkinio dalį sudaro leidiniai, pasirodę po 1828 m. Jų analizė pagal leidimo metus atspindi tą netolygų lietuviškos knygos leidybos augimą, kai antroji nuosmukio banga nusirito po 1831 m. sukilimo ir leidyba mažėjo iki 1838 m., o vėliau ėmė sparčiai augti, ypač po 1853 m., kai per dešimt metų iki 1864-ųjų pasirodė tiek leidinių, kaip visais ankstesniais dešimtmečiais kartu sudėjus nuo 1795 m. pradžios. Tokią rinkinio leidinių chronologiją daugiausia lėmė pagrindinis Helsinkio universiteto bibliotekos minėtų specialiųjų knygų rinkinių susiformavo šaltinis – privalomasis egzempliorius, kurį lietuviškų knygų leidėjai nemokamai turėjo perduoti cenzūros komitetui, o šis – jų gavėjams. Nuo pat pirmųjų carinės Rusijos cenzūros įstatymų įsigaliojimo (jie veikė ir Rusijos okupuotoje Lietuvoje) spausdintinėse knygose esančiuose cenzūros išduotuose leidimuose buvo įrašoma sąlyga, kad knygą, išspausdinus nurodytą skaičių egzempliorių, pristatyti į cenzūros komitetą. 1828 m. cenzūros nuostatų, t. y. trečiojo cenzūros įstatymo, galiojimo pradžioje tokie gavėjai buvo numatyti trys – Imperatoriškoji viešoji biblioteka, Helsinkio Aleksandro universitetas ir Vyriausioji cenzūros valdyba. Vėliau šį sąrašą papildė Imperatoriškoji mokslų akademija, (Peterburge), o po 1848 m. viešajai bibliotekai nurodyta siųsti po du egzempliorius (antrasis būdavo perduodamas vadinamajam Balandžio 2-osios komitetui – slaptai cenzūros įstaigai, kuri kontroliavo pačių cenzūros institucijų darbą) [5, 41]. Be to, 4–5-ajame dešimtmetyje privalomojo egzemplioriaus gavėjai dar išsiplėtė, kartu išaugo ir cenzūros komitete paliekamų knygų skaičius. Nors privalomojo egzemplioriaus teikimo tvarka buvo grindžiama gerai organizuotos cenzūros sistemos veikla, o cenzūros komitetams

talkino policija, remiantis lietuviškų knygų rinkiniu Helsinkyje galima teigti, kad XIX a. pirmojoje pusėje tik dalis to privalomojo egzemplioriaus pasiekdavo bibliotekas.

Kokią dalį visų 1795–1864 m. lietuviškų knygų Helsinkio universiteto bibliotekos senųjų lietuviškų knygų rinkinys atspindi? Jeigu lyginsime su visais šiandien žinomais lietuviškais leidiniais, – nedidelę, t. y. 6 procentus. Jeigu lyginsime su Didžiosios Lietuvos, – apie 11 procentų. Tačiau lyginant su lietuviškų knygų rinkiniais kitose Europos bibliotekose – gana įspūdingą. Pavyzdžiui, Britų bibliotekos senųjų lietuviškų knygų rinkinys yra mažesnis – 57 leidiniai, iš kurių vieną ketvirtadalį sudaro XVI–XVIII a. leidiniai ir tris ketvirtadalius 1795–1864 m. lietuviškos knygos [9, 255]. Lietuviškų knygų gausumu garsėjančioje Krokuvos Jogailaičių universiteto bibliotekoje yra 71 egzempliorius 64-ių XVII–XIX a. lietuviškų leidinių [7].

HELSINKIO UNIVERSITETO BIBLIOTEKOS, ARBA SUOMIJOS NACIONALINĖS BIBLIOTEKOS, SENŲJŲ LIETUVIŠKŲ KNYGŲ RINKINYS TEMINIU IR TIPOLOGINIU POŽIŪRIU

XIX amžiaus lietuviškų knygų teminis ir tipologinis apibūdinimas yra gana sudėtingas, tačiau įprasta jas analizuoti pasitelkiant temines tipologines klasifikacijas. Šiame tyrime buvo panaudota specialiai XIX a. Didžiosios Lietuvos knygai tirti sudaryta klasifikacija, kuri apima tiek religinės, tiek pasaulietinės knygos svarbiausias temines ir tipologines rūšis: katalikų katekizmus, giesmynus, maldaknyges, Biblijos knygas, pamokslus, praktinės teologijos leidinius, evangelikų reformatų leidinius; taip pat žemės ir namų ūkio, sveikatos apsaugos, istorijos, politikos, valstybės ir teisės, kalbos mokslo, tautosakos, grožinės literatūros, moralės, ir universalios tematikos leidinius [7, 141]. Kaip ir apskritai to meto lietuviškas knygas, Helsinkio universiteto bibliotekos lietuviškas knygas sudaro religiniai ir pasaulietiniai leidiniai. Iš bendrosios leidybos produkcijos skaičiuojant procentais religinės knygos sudarė 63,6 proc. ir pasaulietinės 36,4 proc. [7, 139], o nagrinėjamame rinkinyje – atitinkamai 75 proc. ir 25 proc. Daugiausia čia sukaupta Didžiosios Lietuvos katalikams skirtų lietuviškų maldaknygių ir praktinės teologijos leidinių. Iš maldaknygių minėtinos visos populiariausios ir XIX a. pirmojoje pusėje daugelio kartotinių laidų sulaukusios maldaknygės – Jurgio Kasakauskio *Rozancius Szwęnciausios Maryos Pannos yr saldziausy warda Jezusa* <...>, 1795–1864 m. išleista 28 kartus, *Rozanciaus* konkurentė maldaknygė *Ałtorius duchawnas, arba Afierawone kwepencio ałtoriaus priesz majestota Diewa* <...>, kuri kelis kartus pakeistu pavadinimu bei įvairių autorių perdirbta aptariamu laikotarpiu buvo išspausdinta 40 kartų, gal kiek mažiau populiari kunigo Silvestro Rucevičiaus sudaryta maldaknygė *Jezus Maria Jozapas szwentas* <...> ir 1855 m. pradėta leisti nauja, greičiausiai Jeronimo Kiprijono Račkauskio parengta jaunimui skirta maldaknygė *Garbie diewa* <...>. Nors sulaukusios kartotinių laidų ir leistos dideliais tiražais, šiandien dauguma jų priskirtinos prie retų

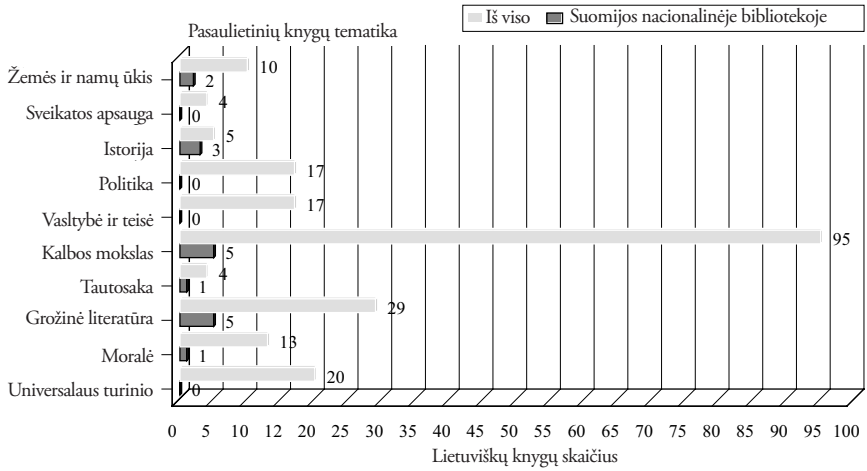

3 paveikslas. 1795–1864 metų lietuviškos pasaulietinės knygos Suomijos nacionalinėje bibliotekoje

kategorijos leidinių ir nedažnai pavyksta rasti geros fizinės būklės, nedefektinius egzempliorius. Šiuo požiūriu nagrinėjamo rinkinio maldaknygių egzemplioriai yra unikalūs, nes jų fizinė būklė puiki. Kita svarbi religinių leidinių grupė – katalikams skirti praktinės teologijos leidiniai, kurie yra paties margiausio turinio. Jiems priskiriami pirmieji lietuviški hagiografiniai kūriniai, ganytojų laiškai ir įvairūs kitokie kūriniai, siekiantys ugdyti tikinčiųjų religinę moralę, nurodyti dvasinio tobulėjimo kelius. Tokių leidinių yra 10 ir jie sudaro daugiau kaip 20 proc. religinių knygų, arba apie 15 proc. visų leidinių iš senųjų lietuviškų knygų rinkinio.

Pasaulietinio turinio leidinių rinkinyje yra 16, tarp jų dominuoja Didžiosios Lietuvos lietuviams skirtų kalbos mokslo ir grožinės literatūros knygos. Šios teminės grupės pačios didžiausios ir to meto lietuviškų knygų repertuare apskritai. Dėl besikeičiančių visuomenės poreikių pasaulietinių leidinių nuolat daugėjo, tačiau tik elementorių, grožinės literatūros ir iš dalies valstybės ir teisės knygų leidyba XIX a. Lietuvoje buvo nuoseklesnė. Kitoms teminėms grupėms buvo būdingas sporadiškumas, susijęs su pavienių lietuvių inteligentų šviečiamąja ar lituanistine veikla. Tai atspindi ir nagrinėjamas knygų rinkinys. Jame galima rasti pirmųjų lietuviškus žemės ir namų ūkio, istorijos, tautosakos, kalbos mokslo, grožinės literatūros, moralės ir kovos su girtavimu leidinių. Gana išsamus Simono Daukanto leidinių rinkinys. Leidinių, kurie buvo parengti ir išspausdinti jam gyvenant ir dirbant imperijos sostinėje Sankt Peterburge. Turinio prasme tai yra labai vertinga lietuviškos knygos paveldo dalis.

TOLESNĖS ŠIO RINKINIO TYRIMO KRYPTYS

XIX a. ir XX a. pradžioje Helsinkio universiteto bibliotekoje (Suomijos nacionalinėje bibliotekoje) susiformavo tiek apimtimi, tiek turiniu reikšmingas lietuviškų ir lituanistinių knygų rinkinys. Senųjų lietuviškų knygų kolekcija priskirtina prie didesniųjų telkinių, kuriuos šiandien galime rasti už Lietuvos ribų. Kiek atidžiau po jį pasižvalgius akivaizdu, kad jis yra tolesnių tyrinėjimų vertas objektas, nes vertingi patys leidiniais, kurių dalis priskiriama retų leidinių kategorijai, o didžioji dauguma yra unikalūs dėl savo puikios fizinės būklės. Taip pat šis fondas tyrinėtinas kaip reiškinys, atspindintis cenzūros kontroliuojamą privalomojo egzemplioriaus įstatymo veikimą carų valdomoje Lietuvoje. Planuojant tolesnius tyrimus, būtų svarbu mąstyti apie visos lietuviškų knygų ir lituanikos kolekcijos Suomijos nacionalinėje bibliotekoje tyrimą, apie šios kolekcijos susiformavimo istorijos išsamesnę analizę, įvairiais aspektais paremtą jos sudėties analizę, apie lietuviškų knygų paminklų, kurie galėtų tapti skaitmeninto Europos paveldo dalimi, sąvado rengimą.

NUORODOS

1. KAUNAS, D. *Mažosios Lietuvos knyga. Lietuviškos knygos raida 1547–1940*. Vilnius, 1996. 764 p.

2. *Lietuvos TSR bibliografija.* Serija A. Knygos lietuvių kalba. T. 1–2. Vilnius, 1969–1988. T. 1: 1547–1861. 1969. LXIII, 728 p. T. 2: 1862–1904. Kn. 1: A–P. 1985. 957 p. Kn. 2: R–Ž. 1988. 854 p.

3. *Lietuvos bibliografija.* Serija A. Knygos lietuvių kalba. T. 1: 1547–1861: Papildymai. Vilnius, 1990. 152 p.

4. The National Library of Finland. Special Collections [interaktyvus]. The National Library of Finland [žiūrėta 2011 m. sausio 25 d.; 18:15]. Prieiga per internetą: <http://www.nationallibrary.fi/services/kokoelmat/erikoiskokoelmat.html>.

6. MEDIŠAUSKIENĖ, Z. *Rusijos cenzūra Lietuvoje XIX a. viduryje*. Kaunas, 1998. 301, [2].

7. MISIŪNIENĖ, J. Lietuvos bibliografijos (1547–1864) retrokonversija: darbai, problemos, sprendimai. *Tarp knygų*, 2005, nr. 5, p. 18–25.

8. NAVICKIENĖ, A. *Besikeičianti knyga XIX a. pirmosios pusės Lietuvoje*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2010. 384 p.: iliustr.

9. NAVICKIENĖ, A. 1795–1864 m. lietuviškos knygos Krokuvos bibliotekose ir muziejuose. *Bibliografija'95*, 1997, p. 67–71.

10. NAVICKIENĖ, A.; ZMROCZEK, J. Lietuviškų knygų rinkinys Britų bibliotekoje. *Knygotyra*, 1998, t. 25, p. 249–289.

11. NAVICKIENĖ, A.; ZMROCZEK, J. Lietuviškų knygų rinkinys Britų bibliotekoje [tęsinys]. *Knygotyra*, 1997, t. 33, p. 114–153.

12. PRAŠMANTAITĖ, A. Vilniaus Biblijos draugija. Iš *Atgimimas ir Katalikų bažnyčia*: straipsniai, studijos. Vilnius, 1994, p. 8–23. (Lietuvių atgimimo istorijos studijos; 7)

13. PRAŠMANTAITĖ, A. *Žemaičių vyskupas Juozapas Arnulfas Giedraitis.* Vilnius, 2000. 352 p.

14. SINKEVIČIUS, K. Tarptautinė bibliotekinių asociacijų federacija (FIAB/IFLA). *Bibliotekų darbas*, 1965, nr. 10, p. 33–36.

15. Helsinkio universiteto biblioteka. Iš *Visuotinė lietuvių enciklopedija*. Vilnius, 2005, t. VII, p. 466.

17. VALLINKOSTI, J. *The History of the University Library at Turku*. Vol. 1–2. Helsinki, 1948, 1975.

19. *The Librarians of the Royal Academy in Turku, the Imperial Alexander University of Finlanf, and the University of Helsinky*. Exhibition catalogue. Ed. Kristina Nyman. Helsinki, 1990.

1 priedas. SPECIALIOSIOS KNYGŲ KOLEKCIJOS HELSINKIO UNIVERSITETO BIBLIOTEKOJE[1]

Specialiųjų kolekcijų pavadinimai	Jų apimtis tomais ir sudėtis pagal leidinio tipus	Specialiųjų rinkinių knygų leidimo metai
Arabica knygų rinkinys	Apie 600 pavadinimų Rusijoje išleistų knygų: koranų, religinio meno leidinių, klasikinės arabų literatūros, vadovėlių	1828–1917
Armeniaca knygų rinkinys	Beveik 3 000 pavadinimų knygų, tarp kurių yra 87 pavadinimų serialinių leidinių	1828–1917
Caucasica knygų rinkinys	40 pavadinimų ypač retų knygų, išspausdintų Dagestane ir skirtų Rusijos musulmonams	1905–1911
Estonica knygų rinkinys	Apie 6 000 knygų, iš kurių 100 periodinių tomų	1828–1917
Georgika knygų rinkinys	Daugiau kaip 2 000 pavadinimų knygų	1828–1917
Hebraica knygų rinkinys	Apie 5 000 knygų, almanachų ir periodinių leidinių	1828–1917
Lettonica knygų rinkinys	10 000 leidinių, tarp kurių apie 7 200 knygų, apie 200 periodinių leidinių tomų ir likusieji – trumpalaikio naudojimo leidiniai	1828–1917
Lithuanica knygų rinkinys	600 knygų, tarp kurių apie 400 knygų ir likusios – periodiniai leidiniai, kurių komplektai, deja, nepilni	1828–1917
Persica knygų rinkinys	Apie 50 knygų, daugiausia klasikinės persų literatūros leidinių	1828–1917
Russica knygų rinkinys	Apie 19 000 leidinių, iš kurių apie 5 000 sukataloguota. Tai literatūra, išspausdinta Rusijoje vokiečių, prancūzų ir anglų kalbomis	1828–1917
Turcica knygų rinkinys		1840–1917

[1] Lentelė sudaryta remiantis duomenimis, skelbiamais Suomijos nacionalinės bibliotekos svetainėje [4].

1720

642. Luther, Martin. *D. Martini Lutheri Catechismus minor, Germanico-Polonico-Lithvanico-Latinus = Der kleine Katechismus D. Martin Luthers, deutsch, lateinisch, pohlnisch und litthauisch.* - Nunc guartùm in his quattuor linguis editus = Nun zum vierdten mahl in diesen vier Sprachen ausgegangen. Königsberg : gedruckt und verlegt in der Königl. Hof- und Academischen Reusznerischen Buchdruckerey, 1720. 165, [11] p.; 8° (16 cm).

1816

263. *Naujas Istatimas Jezaus Christaus Wieszpaties musu lietuwiszku leżuwiu iszgulditas par Jozapa Arnulpa kunigaykszti Giedrayti wiskupa Żiemayciu, żenklinika s. Stanislowo.* Wilniuje: iszspaustas pas kunigus missionorius: [J. A. Giedraičio ir Rusijos biblijos d-jos lėšomis], 1816. [22], 389 [i.e. 409] p.; 4° (22 cm).

1828

1046. Thomas à Kempis. *S. Tamosziaus à Kempis zokana kanauniku regularnuju pagal rieda s. Augustina Apey sekima Chrystusa Pona knigas kietures, metuose 1441 paraszytas o dabar ysz łotiniszkos ant żemaytyszkos kałbas diel nuopełna dusziu nobaźnu yszgulditas par kuniga Antona Sawicki Tyrkszluse.* Wilniuje: knig-spaustuwyniczioy B. Neumana, 1828. [4], IV, 318, [10] p.; 8° (19 cm).

1829

1061. Stanevičius, Simonas Tadas. *Daynas żemayczių surynktas yr yszdutas par Symona Stanewicze, mokslynynka literaturas yr grażiuju prytirymu.* Wylniuje: spaustuwiej' B. Neumana: [A. Pšeciševskio lėšomis], 1829. 64 p.; 8° (20 cm).

1062. Stanevičius, Simonas Tadas. *Szeszes pasakas Symona Stanewiczes żemaycze yr antras szeszes Kryżża Donałayczia lituwynynka prusa.* Wylniuje: spaustuwoj' B. Neumana, 1829. IX, [1], 27, [2] p.; 8° (20 cm).

1830

485. *Karunka ape sirdi Jezusa Pona. Nauiey pardrukawota*. Wilniuy: drukarnioy Kunigu bazylionu, 1830. [32] p.; (13 cm).

763. *Mokslas skaytima raszta lietuwiszka diel mazu wayku: kuremi padieti ira wisoki mokslay krykścioniszki, teypo ir trumpas nobażenstwas kożnos dienos wirams yr moterims słuziancias idant mokidamise skaytiti, iszmoktu pradzios moksła krykścioniszka, yr nobażenstwas kożnos dienos. Naujey pardrukawotas 1830.* Wilniuy: drukarniey Manesa ir Zymela, 1830. [36] p.; 8° (18 cm).

1832

51. *Auksa ałtorius, arba Afieras kwepancias ant auksa ałtoriaus prisz majestota Diewa: tay ira madlitwas skutecznas baźniciay szwętay zwyczaynas kures afektas meyly Diewa degąs Ponuy Diewuy ant kwapa saldibes garbies jo afierawoty gał. Su pridotku naujos nobażeństwos, yr su iszguldymu sena yr nauje kalendoriaus ant świeta iszeynus.* Wilniuy: drukarniey Diecezijos kunigu mis-

[2] Bibliografinis sąrašas sudarytas remiantis Lietuvos nacionalinės retrospektyviosios bibliografijos serijos A *Knygos lietuvių kalba* tomais ir Nacionaliniu bibliografijos duomenų banku. Skaičius rodo įrašo numerį retrospektyviojoje bibliografijoje.

sionoriu pri baźnicies s. Kazimiera, 1832. [24], 535, [5] p.: iliustr.; 12° (13 cm).

1031. *Jezus Maria Jozapas szwętas: knigiała ta ape tajemnicia septiniu sopulu ir linksmibiu Jozapa szwęta seney iszpausta, nunay kietwirta karta drukan paduota par storoni kunigu baźnicios Rietawo S.R.B.R.A.* Wilniuje: drukarnioy Diecezios kunigu misionoriu, 1832. [16], 420, [4] p.: iliustr.; 8° (16 cm). S.R.B.R.A. yra Silvestro Rucevičiaus kriptonimas.

513. *Rożancius Szwęciausios Maryos Pannos yr saldziausya warda Jezusa: teypogi spasabas apwaysciojima kałnu Kałwario Ziamayciu su małdomis yr giesmiemis anto służijęciomis. Par pazwalima wiresnibys dwasyszkos pardrukawotas.* Wilniuy: drukarniey Diecezios kunigu missionoriu pri bażnices s. Kazimiera, 1832. [18], 290, [3] p.: iliustr.; 12° (13 cm). Aprašyta pagal def. egz. ir bibliogr. šaltinius. Parengė Jurgis Kasakauskis.

1834

52. *Auksa ałtorius, arba Afieras kwepancias ant auksa ałtoriaus prisz majestota Diewa: tay ira madlitwas skutecznas bażniciay szwętay zwyczaynas kures afektas meyly Diewa degąs Ponuy Diewuy ant kwapa saldibes garbies jo afierawoty gał. Su pridotku naujos nobażeństwos, yr su iszguldymu sena yr nauje kalendoriaus ant świeta iszeynus.* Wilniuy: drukarniey Diecezijos pri bażnicies kunigu missionoriu, 1834. [24], 456, [4] p.: iliustr.; 12° (14 cm).

460. *Kałwarya, arba Kialey kryziaus karalaus sopulu Jezusa Chrystusa, Iżganitoja musu, jsz numu Pyłota ant kałna Kałwaryos eynante: dieł dwasyszka paźitka wysu wiernu, par nabażna uwożoima sprowos atpyrkima, ir iżganima sawa pardrukawota.* Wilniuy: drukarniey kk. bazylionu, 1834. [2], IV, 36 p.; 12° (14 cm).

1246. *Kantyczkos źemaytyszkos, arba Giedojmay Diewa garbingi surinkty isz wysokiu knigielu yr iźraszu, par rupesten yr inkrowan, kunigo, Wincento Martiniono, iź Walmusu Walmiko arba Wilmiko, źiemayćio, pusprakieluno, pagiedoyniko yr wietiniko, baźnicios sostingos, wiskupijos Wilniaus, su giminźimin, ing iszspaudima ira paduoty. O su pazwalijmu wiresnibes pękta karta iszspausty.* Wilniuje: drukarniei Diecezijos pri baźniczies kunigu missionoriu ant kałno Iszganitojaus, 1834. [2], 693, [13] p.; 8 cm.

1837

53. *Auksa ałtorius, arba Afieras kwepancias ant auksa ałtoriaus prisz majestota Diewa …* Wilniuy: drukarniey Diecezijos pri baźnicies kunigu missionoriu, 1837. [24], 456, [4] p.: iliustr.; 12° (14 cm). Aprašyta pagal def. egz. ir bibliogr. šaltinius.

1839

766. *Moksłas skaytima raszta lietuwiszka dieł mażu wayku: kuremi padieti ira wisokî moksłay krykścioniszki, teypog ir trumpas nobażenstwas kożnos dienos wirams yr moteryms słuziancias idant mokidamise skaytiti, iszmoktu pradzios moksłu krikścioniszku, yr nabożeństwas kożnos dienos. Naujey pardrukawotas 1839.* Wilniuy: drukarniey Kunigu misionoriu, 1839. [40] p.; 8° (16 cm).

1840

54. *Auksa ałtorius, arba Afieras kwepancias ant auksa ałtoriaus prisz majestota Diewa: tay ira madlitwas skutecznas bażniciay szwętay zwyczaynas kures afektas meyly Diewa degąs Ponuy Diewuy ant kwapa saldibes garbies jo afierawoty gał. Su pridotku naujos nobażeństwos, yr su iszguldymu sena yr nauje kalendoriaus ant świeta iszeynus.*

Wilniuy: drukarniey Diecezijos pri baźnicies kunigu missionoriu, 1840. [24], 460, [4] p.: iliustr.; 12° (14 cm).

1248. *Kantyczkos żemaytyszkos, arba Giedojmay Diewa garbingi [kunigas Wincentas isz Walmusu Walmikas].* Wilniuje: drukarnijoy Diecezijos pri baźniczies kunigu missionoriu ant kałno Iszganitojaus, 1840. [2], 693, [13] p.; 8×10 cm. Sudaryt. nurodytas p. 258.

514. *Rożanczius Szwęcziausios Maryos Pannos yr saldziausya warda Jezusa: teypogi spasabas apwayksciojima kałnu Kałwario Ziamaycziu su małdomis yr giesmiemis anto służijęcziomis. Par pazwalima wiresnibys dwasyszkos pardrukawotas.* Wilniuy: drukarniey Diecezijos pri bażniczies kunigu missionoriu, 1840. [18], 315, [3] p.: iliustr.; 12° (14 cm). Aprašyta pagal def. egz. ir bibliogr. šaltinius. Parengė Jurgis Kasakauskis.

1842

203. Daukantas, Simonas. *Abecieļa lîjtuwiû-kalnienû ir źiamajtiû kałbos: torinti sawiep małdas, tikybôs-istatimus, dôrybęs pamokslus, mîstrenturą, pasakàs, patarlès, senosès ir nauiosès gódû rodbalsès arba litaràs, só parodymó lykiaus arba skajtlaus ukîszkû, rimîszkû ir gódiszkû źęnkłû.* Petropilie: isspausta pas K. Kraju, 1842. [2], 80 p.: vinj.; 8° (17 cm). Aut. knygoje nenurodytas.

580. Klongevičius, Andrius Benediktas. *Litanios su małdomis apé s. Pétru apaształu pagal ewangelios ir darbu apaształu no … Andréjaus Benedykta Kłągiewiczaus wiskupa dyecezyos Wilniaus linkiszkej sudétos, ir dél dwasiszka pazitka wierniemis Chrystusa Pona tosgi dyecezyos iszspaust paduatos; o dabar no wiena klabona dél sawa parapionu ir wisu letuwiniku letuwiszkéj iszgulditos.* Wilniuj: spaustuwéj Kunigu missionoriu unt kałna Iżganitojaus, 1842. 22 p.; 15 cm.

1843

55. *Auksa ałtorius, arba Afieras kwiepanczias ant auksa ałtoriaus prisz majestota Diewa: tay ira małdas skutecznas bazniczіay szwętay zwyczaynas kures afektas meyly Diewa degąs Ponuy Diewuy ant kwapa saldibes garbies jo afierawoty gał. Su pridotku naujos nobażeństwos, yr su iszguldymu sena yr nauje kalendoriaus ant swieta iszeynus.* Wilniuy: drukarniey Diecezijos, 1843. [24], 460, [4] p.: iliustr.; 12° (14 cm).

768. *Moksłas skaytima raszta lietuwiszka dieł mażu wayku: kuremi padieti ira wisoki moksłay krykścioniszki, teypo ir trumpas nobażenstwas kożnos dienos wirams yr moterims słuziancias idant mokidamise skaytiti iszmoktu pradzios moksła krykścioniszka, yr nobażenstwas kożnos dienos.* Wilniuy: drukarnioy M. Romma, 1843. 32 p.; 8° (18 cm).

1844

1249. *Kantyczkos żemaytyszkos, arba Giedojmay Diewa garbingi [kunigas Wincentas isz walmusu Walnikas].* Wilniuje: drukarnijo A. Dworca…, 1844. [2], 693, [13] p.; 9×11 cm. Sudaryt. V. Valmikas nurodytas p. 258.

153. *Naujas Testamentas Wieszpaties musu Jezaus Kristaus: su didźiu dabojimu pérguldijtas, o ánt garbês Diewui Traicej' szwentoj' wienatijam, Lietuwos źmonéms ánt iszganitingos naudôs iszspáustas.* [Mintauja]: drukawójo arba iszspáude spáustuwoj Mitaujo [J. F. Stefenhageno ir sūnaus], 1844. [6], 650 p.; 8° (19 cm). Iš vok. k. vertė: Samuelis Bitneris, Bernardas Zandenas, Frydrichas Zigmantas Šusteris ir kt.

901. Paulauskis, Adomas. *Małdas ritmetines ir wakarines par storone Lieven-Bersen klebono J. H. Follhard.* Mintaujo [Jelgava]: drukawotas pas J. F. Steffenhagen ir sunu: [leid. J. H. Foll-

hard], 1844. 15 p.: vinj.; 13 cm. Aut. knygoje nenurodytas.

1845

56. *Auksa ałtorius, arba Afieras kwiepanczias ant auksa ałtoriaus prisz majestota Diewa: tay ira małdas skutecznas baźniczziay szwętay zwyczaynas kures afektas meyly Diewa degąs Ponuy Diewuy ant kwapa saldibes garbies jo afierawoty gał. Su pridotku naujos nobażeństwos, yr su iszguldymu sena yr nauje kalendoriaus ant swieta iszeynus.* Wilniuy: drukarnioy S. Blumowicza, 1845. [24], 460, [4] p.: iliustr.; 12° (14 cm).

204. Daukantas, Simonas. *Budą senowęslëtuwiû kalnienû ir žamajtiû iszraszzę pagał senowęs rasztû Jokyb's Łaukys.* Petropilie: spaudinie pas C. Hintze, 1845. [2], 9, [2], 252 [i.e. 253], [5] p., [1] iliustr. lap.; 8° (18 cm). Jokybs Laukys yra Simono Daukanto slapyv.

1034. *Jezus Marya Juozapas szwętas: knigiała ta ape pasłapti septiniu sopulu yr lynksmibiu Juozapa szwęta seney yszpausta, nunaj pękta karta spaustuwon paduota par storoni kunigu baźnicios Rietawo S.R.B.A.* Wilniuje: par sudieima yr druku M. Romma yr A. Dworca, 1845. [18], 451, [9] p.; . Nitojoy: iszspaustos pas knig-drukoru J. F. Steffenhagena, 1845. S.R.B.A. yra Silvestro Rucevičiaus kriptonimas.

817, 818. *Kancyonołas, tey east': Knigos psolmu ir giesmiu dwasiszku ant garbes Diewuy Traycioy szwentoy wienatijamuy: ant wartoima baźniczzioms Dides Kunigayksztistes Lietuwos iszduotos. O dabar isz nauja su priedu nekuriu giesmiu ir małdu peardrukawotos.* Nitojoy: iszspaustos pas knig-drukoru J. F. Steffenhagena, 1845. 278, [10]; 282, [4] p.: vinj.; 8° (18 cm). Parengė Samuelis Nerlichas.

408. *Moksłas krykszczionyszkas dydesis dieł iszsymokima jaunumenej Rima-katalikiszko baźniczio esantej ant prisakima wiresnibes lenkiszkaj paraszitas yr Wilnuje 1834 drukawotas; o dabar ant žemajtyszkos kałbos par kuniga Antona Janikowicze klebona Płatelu iszgulditas.* Wilniuje: spaustuwej Jozapa Zawadzka: [J. K. Gintilos lėšomis], 1845. 335 p.; 8° (17 cm).

516. *Rożanczius Szwęciausios Maryos Pannos yr saldziausya warda Jezusa: teypogi spasabas apwaykściojima kałnu Kałwario Ziamayciu su małdomis yr giesmiemis anto służijęciomis par pazwalima wiresnibys dwasyszkos pardrukawotas.* Wilniuy: drukarniey S. Blumowicza, 1845. [18], 315, [3] p.: iliustr.; 12° (14 cm). Parengė Jurgis Kasakauskis.

1846

206. Phaedrus. *Pasakas Phedro iszgúldę isz łotiniszkos kałbos i žamajtiszką Motiejus Szauklys; o apskélbę Ksaweras Kanapackis.* Petropĩlie: ispaustas pas E. Pratza: [K. Kanapackio lėšomis], 1846. XXIV, 60 p.; 8° (16 cm). Motiejus Szauklys yra Simono Daukanto slapyv.

1848

1299. Zetegastas, Danielius Gotlibas. *Naudinga bĩttiû knygele, tai yra Ajszkós pamokimas kajp par iszmint[i]ngą bittiu kawojimą gał daug naudos nusipelnyti wĩssĩms bitteles mylentims ąnt géro paraszytą par G.D. Settegast.* Petropilie: ispausta pas K. Kraju, 1848. [4], XV, 107, [5] p., [2] iliustr. lap.; 8° (15 cm).

1849

627. Lechavičius, Jonas. *Prawadninkas ing amżyna tiewiszki dągaus, arba Geras spasabas ratawoima myrsztącziu zmoniun, gauses yr ipatingas rodas paduodąs par kuniga Jona Lachawicze apraszitas.* Wylniuj: kasztu yr spaustuwe A. Dworcziaus, 1849. 124, [2] p.; 14 cm.

211. *Ugnęs-kningélę, arba Trumpą pamoksłą kas źmôniems wertaj darytĩ půłas pĩrm ugnęs, ugnej pasĩdariós ir po ugnęs, jeb koźnós só ugnĩmi pasisaugotĩ prisĩmokytu: priegtam dar kéllis nusĩdawĩmus ĩr ugnęs dawadą ąnt kiemu iszraszę [išvertė] Jonas Wangys ĩr apskélbę m. 1802; o dabar ąntrą atwejį apskélbę Antonas Wajnejkis.* Petropĩlie: ĩsspaustas pas E. Pratza, 1849. 78 p.; 8° (16 cm). Antonas Wajnejkis yra Simono Daukanto slapyv. Kadangi 1802 m. laidoje vertėjas nenurodytas, spėjama, kad J. Vangys yra S. Daukanto sugalvota pavardė.

1853

984. ***Bybelẽs****, tai esti: Wissas Szwentas Rasztas Seno ir Naujo Testamento / lietuwiszkay perstattytas, isz naujo pérweizdẽtas ir penktą kartą iszspaustas*. [Frankfurte, prie upês Main] : rasztais iszspáustas uź piningus Britiszkosiôs bey swetimû źémjû Bybeliû draugystês prie H. L. Broenner Frankfurte, prie upês Main gulincziame, 1853. [4], 1024 p.; 8° (22 cm). Parengė L. Rhesa. Redagavo F. Kuršaitis.

1854

436. *Senas auksa ałtorius, arba Surinkyma s iwayriu małdun ir giesmiun, Diewa baymingam katalikuy wysokiunsy atsyejimunsy reykalingu: parweyzietas ir su pridieimu trumpa pamokima apey sakramęta pakutos s. yr nekuriun reykalingesniu małdun yr giesmiun, ysz nauja spaustuwien paduotas.* Wilniuje: kasztu yr spaustuwi Jozapas Zawadzki, 1854. 587, [5] p., frontisp.: iliustr.; 8° (14 cm). Parengė T. Juzumas ir J. Račkauskis.

1855

943. Pius IX, Papa. *Piusa Dewintojo isz pariedima Wieszpaties Diewa popieźiaus arba musu tiewa szwentoje prakałba, kurę pasakie pasłaptiniej rodoj sawa Rimi, pirmo dieno gruode mienose 1854 metu; Piusa Dewintojo isz pariedima Wieszpaties Diewo popieźiaus arba tiewo szwentojo grometa apasztaliszka, kurioj nekałtą Pannos Diewogimditojos Prasidieimą pripażinst usz dalą tikieimo Rime MDCCCLIV / [Pius popieźius IX].* [Вильно: в типографии Осипа Завадзкаго, 1855]. 19 p.; 24 cm. Aut. parašas teksto gale. Iš lot. k. vertė O. Praniauskis.

1856

1252. *Szwętas giesmes dieł krikszczionu kataliku suraszitas ir iszspaustas: su pridieimu giesmiu ir psalmes.* Wilniuj: kasztu ir spaustuwiej A. Dworcziaus, 1856. 716 [i.e. 704] p.: vinj.; 10×9 cm. Sudaryt. V. Valmikas knygoje nenurodytas. Nustatytas pagal ankstesnes laidas.

1858

1223. *Kałwaria, arba Kialas kriźiaus sopulun Jezusa Kristusa isz namun Piłota ąnt kałna Kałwarios turenczia kiaturiolika staciu: dieł Diewabajmingu źiamajczziu suprastinaj partajsita ir isz nauja spaustuwien paduota.* Wilniuj: kasztu ir spaustuwi Juzapa Zawadzkie, 1858. 48 p.: iliustr.; 14 cm.

1232. Valančius, Motiejus. *Źiwataj szwętuju: tu kuriu wardajs źemajczej už wis gieb wadinties: ejłu abeciełas surasziti ir iszspausti [Matejus Wołonczewskis wiskupas]. [D. 1].* Wilniuj: kasztu ir spaustuwieje Jozapa Zawadzkia, 1858. 280 p.: iliustr.; 8° (14 cm). Aut. nurodytas p. 6.

1304. Želvavičius, Juozapas. *Gesmes, arba Poezja kunigo Józapo Żelvovicz. Pirma dalis, Ape Seną Zokaną.* Vilnuoje: spaustuvije Juzupa Zawadzkie: [J. Želvavičiaus lėšomis], 1858. 154 p.; 8° (14 cm).

1859

412. [410-412].**Jasikevičius, Rapolas.** *Pamokslaj pagał Ewanelios szwentos żodżiu ant wisu nedielu par metus surasziti par kunegu Rapołu Jassykiewicze dominikoniu ir isz spaudinti.* Wilniuje: spaustuwi A. Dworcziaus, 1855–1859. 3 d.; 8° (19 cm).

D.3….

Jasikevičius, Rapolas. *Pamokslaj pagał Ewanelios szwentos żodżiu ant wisu nedielu par metus surasziti*. Wilniuje: spaustuwieje Jozapa Zawadzkia. – 1859. – D. 3: Pamoksłay unt nekuriu szwińcziu, unt atminimu aźu numirusius, prieg paszwintinimu kriźiu, kapu, namu, dyrwu i t.t. yr apey muku Jezuso Christuso / par kunigu Rapołu Jassykiewicziu dominikoniu parasziti yr spaustuweń paduoti. – 127, [1] p.

188. *Namu kriźius, arba Kajp rejkie suditi yr misliti apej gierima ariełkas?: kałbas suraszitas diel pamoksła, parsaugojima, yr paźitka wisokie stona yr amźiaus źmoniu, norientiu pariszkadite neszcziestiems ysz gierima ariełkas paejnantioms par Z.N. lenkiszkaj paraszitas; o dabraczio ant lieźuwi lietuwiszka pardietas [Dominiko Budriko (k. Dominikas Budrykas)].* Wilniuje: kasztu Mauryca Orgelbranda, 1859 ([Wilniuje]: spaustinie A. Syrkina). [4], 86, [1] p.; 8° (18 cm). Vertėjas nurodytas pratarmėje.

972. Račkauskis, Jeronimas Kiprijonas. *Apłankimas Szwencziause Sakramenta kuna ir krauje Jezaus Kristaus parasze kun. Jeronimas Raczkauskis inspektorius Warniu seminarijes.* Wilniuje: kasztu ir spaustuwieje Juzapa Zawadzkie, 1859. 102, [1] p.; 8° (14 cm).

525. *Rożanczius Szwęcziausios Marijos Panos ir saldżiausi warda Jezusa: su rejkalingesniomis małdomis diewabajmingam katalikuj. Isz nauja spaustuwien paduotas.* Wilniuje: kasztu ir spaustuwi A. Dworcziaus, 1859. 348 [i.e. 318] p.: iliustr.; 12° (14 cm). Parengė Jurgis Kasakauskis.

1860

1234. *Kantyczkas, arba Kninga giesmiu par Moteju Wołonczewski Żemajcziu wiskupa parwejzieta ir isznauje iszspausta.* Wilniuj: spaustuwiej Jozapa Zawadzkia, 1860. 736 p.; 16° (9×10 cm).

1215. Valančius, Motiejus. *Istorije szwęta Senoje Istatima: nu sutwierima pasaules lig uźgimima Kristaus Wieszpaties [Motiejus Wiskupas]. Kietwirta karta iszspausta.* Wilniuj: kasztu ir spaustuwieja Juzapa Zawadzkia, 1860. 94, [2] p.; 8° (15 cm). Aut. nurodytas p. 4.

1861

1038. *Jezus Maria Jozapas szwętas: knigiała ta ape tajemnicia septiniu sopulu ir linksmibiu Jozapa szwęta. Isz nauja spaustuwien paduota.* Wilniuje: kasztu ir spaustuwi Jozapas Zawadzki, 1861. 428, [4] p.: iliustr.; 8° (14 cm). Sudaryt. S. Rucevičius nustatytas pagal ankstesnes laidas.

452. Juzumas, Vincentas. *Giwenimas zmogaus krikszczionies, arba Iszguldimas prisakimu Wieszpaties Diewa ir bażninczios szwentos żiamajtiszkaj paraszitas par kunega Wincenta Juzumowicze.* Wilniuje: spaustuwie Juzapa Zawadzki, 1861. 191 p.; 16 cm.

528. *Rożanczius Szwencziausios Maryjos Panos ir saldziausi warda Jezusa: su rejkalingiasniomis małdomis diewabajmingam katalikuj. Isz nauja spaustuwien paduotas.* Wilniuje: kasztu ir spaustuwi Jozapas Zawadzki, 1861. 352 p.: iliustr.; 12° (13 cm). Parengė Jurgis Kasakauskis.

442. *Senas auksa ałtorius, arba Surynkimas iwayriu małdun ir giesmiun, Diewa baymingam katalikuy wysokiunsy atsyejimunsy reykalingu: parweyzietas ir su pridieimu trumpu pamokima*

apey sakramenta pakutos s. ir nekuriun reykalingesniu małdun ir giesmiun, ysz nauja spaustuwien paduotas. Wilniuje: kasztu ir spaustuwi Jozapas Zawadzki, 1861. 571, [5] p., frontisp.: iliustr.; 8° (14 cm). Parengė T. Juzumas ir J. Račkauskis.

1862

82. Antoniewicz, Karol Bołoz. *Szwentdienis darbas, arba Skajtimaj szwentosi dienosi del brolu letuwiu iszguldita isz linkiszka letuwiszkaj par K.P.W.* Wilniuji: kasztu ir spaustuwieji Juzapa Zawadzkie, 1862. 279 p.; 8° (16 cm). K.P.W. yra Prano Viksvos kriptonimas. Aut. knygoje nenurodytas.

957. *Garbie Diewa: knigiele jaunumenej pawesta.* Wilniuj: kasztu ir spaustuwieja Juzupa Zawadzkie, 1862. 288 p.: iliustr.; 13 cm.

3631. *Kantyczkas, arba Kninga giesmiu par Moteju Wołonczewski Źemajcziu wiskupa parwejzieta ir isznauje iszspausta.* Wilniuj: kasztu ir spaustuwi Jozapa Zawadzkia, 1862. 736 p.; 16° (9×10 cm).

1501. Kasakauskis, Kalikstas. *Iszguldims apej sakramenta pakutos, arba spawiednes szwentos paraszits par kuniga prałota Kassakauski.* Wilniuji: spaustuwieji Juzupa Zawadzkie, 1862. 56 p.; 8° (16 cm).

1498. *Rożanczius Szwencziausios Maryjos Panos ir saldziausi warda Jezusa: su rejkalingiasniomis małdomis diewabajmingam katalikuj. Isz nauja spaustuwien paduotas.* Wilniuje: kasztu ir spaustuwi Jozapas Zawadzkia, 1862. 352 p.: iliustr.; 13 cm. Parengė Jurgis Kasakauskis.

3688. Valančius, Motiejus. *Prade ir iszsiplietimas kataliku tikieima.* Wilniuje: kasztu ir spaustuwiej Juzupa Zawadzkie, 1862. 310 p.; 8° (16 cm). Aut. pasirašęs pratarmėje: Motiejus Wołonczauskis wiskupas.

1863

769. Dovydaitis, Juozapas Silvestras. *Sziauleniszkis senelis. Pirma dalis. [2-oji laida].* Wilniuja: spaustuweja J. Zawadzkia, 1863. 63 p.; 8° (16 cm). Aut. nustatytas pagal 3-iąją dalį (Vilnius, 1864).

1122. Grzegorz, z Żarnowca. *Summa, aba Trumpas iszguldimas ewangeliu szwentu pár wissus meatus, dienosie nedelos, baźnicziose krikszczioniszkose skaytomu, o ant garbes wienam Diewuy, su wala wiriasniuju del paźitka wierniems didey kunigistey Lietuwos ir del naminiku pabaźnu ant uźiwoima namiszkia iszduota. O dabar isz nauja su Priedu nekuriu psolmu ir giesmiu peardrukawota.* Nitaujoj [Mintauja]: iszspausta pas knig-drukorn J. F. Steffenhagena: [A. R. Močiulskio lėšomis], 1863. 268 p.; 8° (19 cm). Aut. (Grzegorz z Żarnowca) bei vertėjai (Samuelis Minvydas ir Jonas Božimovskis vyresn.) nustatyti pagal ankstesnes laidas. Spėjami parengėjai: Samuelis ir Karolis Nerlichai.

1364. Juška, Antanas. *Abeceła, arba Lementoŕus dėl mażu vajkel'u surasïta par kunigą Antaną Juśkevičę.* Wilniuje: spaustuwi Jozapa Zawadzki, 1863. 24 p.: vinj.; 8° (19 cm).

2895. Račkauskis, Jeronimas Kiprijonas. *Munką Wieszpaties Jezaus, arba Diewabajmingus dumojimus apej munką Jezaus Kristaus diel kiekwienos dienos par isztisą gawienę parasze kunigas Jeronimas Raczkauskis inspektorius Warniu seminarijes.* Wilniuje: kasztu ir spaustuwieje Juzapa Zawadzkie, 1863. 200 p.; 8° (15 cm).

3323. Schmid, Christoph von. *Genawejte: pasaka wiena tarp gražiaušiu ir werksmingiaušiu apej jos wargus, rupesnius ir stebuklingus Diewa pariedimus, kajp giariems užmok giaru, o piktiems atiduoda piktu isz lenkiszka liežuwia iszguldita par Ł. Iwiński.* Wilniuje: kasztu ir spaustuwie

Juozapa Zawadzkia, 1863. 187 p.; 8° (15 cm). Aut. knygoje nenurodytas.

1864

1499. *Rożanczius Szwencziausios Maryjos Panos ir saldziausi warda Jezusa: su rejkalingiausniomis [!] małdomis diewabajmingam katalikuj. Isz nauja spaustuwien paduotas.* Wilniuje: kasztu ir spaustuwi Jozapas Zawadzkia, 1864. 352 p.: iliustr.; 13 cm. Parengė Jurgis Kasakauskis.

3043. *Senas auksa ałtorius, arba Surinkimas iwayriu małdun ir giesmiun, diewa baymingam katalikuy wysokiunsy atsyejimunsy reykalingu: parwejzietas ir su pridieimu trumpu pamokima apey sakramenta pakutos s. ir nekuriun rejkalingesniu małdun ir giesmiun ysz nauja spaustuwien paduotas.* Wilniuje: kasztu ir spaustuwi Jozapa Zawadzki, 1864. 592 p.: iliustr.; 8° (14 cm). Parengė T. Juzumas ir J. Račkauskis.

COLLECTION OF OLD LITHUANIAN BOOKS AT FINNISH NATIONAL LIBRARY IN HELSINKY

AUŠRA NAVICKIENĖ

Abstract

Even though Lithuanian publications of Helsinki University Library (now – Finnish National Library) are recorded in bibliographical publication and are known to organisers of Lithuanian retrospective bibliography series A "Books in Lithuanian language", nevertheless these publications did not attract a special attention of book researchers yet. Professor Klemensas Sinkevičius when sharing his impressions about IFLA congress in Helsinki has mentioned this collection of Lithuanian books but he did not show deeper interest in it. If to take a deeper look it is obvious that even a small part of the collection (collection of Lithuanian old books) a few aspects of which were described in the article is worth of further investigation. This part of collection is valuable because of publications themselves that could be called monuments, as they are of rare publications category. Majority of them are unique because of their perfect physical condition or because of other criteria of value. The whole collection of Lithuanian books is also a monument because it is worth investigation phenomenon reflecting application of law on compulsory copy controlled by censorship in Lithuania at the time of tsars' rule. In planning further research work it would be important to plan research of the whole Lithuanian book and Lithuania-related books collection that is in the Finnish National Library. The plan would consist of research of the publications as such *de visu*, a deeper analysis of history of formation of the collection, analysis of its composition in various aspects, preparation of a list of Lithuanian book-monuments, which could be a part of digital of European heritage and consideration of strategy and projects needed to implement it.

Įteikta 2011 m. vasario mėn.